

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
KOOPERATINIŲ BENDROVIŲ (KOOPERATYVŲ) ĮSTATYMO NR. I-164
PIRMOJO SKIRSNIO, 8, 10, 11, 17 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO
PAPILDYMO 8¹, 13¹ STRAIPSNIAIS
ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymo Nr. I-164 pirmojo skirsnio, 8, 10, 11, 17 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 8¹, 13¹ straipsniais įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas siekiant reglamentuoti kooperatinės bendrovės narių investuotojų bei su kooperatine bendrove susijusių asmenų terminą nustatyti aiškesnius ir tikslingesnius kooperatinių bendrovių pripažinimo kriterijus, sudaryti palankesnes sąlygas investicijų pritraukimui bei proporcingesniai pelno skirstymui kooperatinių bendrovių nariams. Taip pat atliekama keletas techninių keitimų – remiantis teisės aktų projektų rengimo rekomendacijomis pirmojo skirsnio pradžioje esanti nuostata perkeliama į 1 straipsnį, įstatyme vartojamos sąvokos 2 straipsnyje išdėstomos abėcėlės tvarka, 2 straipsnis papildomas nuoroda į kitus teisės aktus, reglamentuojančius įstatyme vartojamas sąvokas, suvienodinamas įstatymo 3¹, 3² bei 17 straipsniuose vartojamas „kooperatinių bendrovių“ terminas, patikslinama kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymo Nr. I-164 17 straipsnio nuostata, reglamentuojanti kooperatinės bendrovės valdybos rinkimą, numatant, kad narių susirinkimas renka valdybą, o ne valdybos narius, atitinkamai įstatymas numato, kad yra renkama stebėtojų taryba, o ne stebėtojų tarybos nariai.

Įstatymo projekto rengimą paskatino siekis spręsti praktikoje išryškėjusias problemas kooperatinių bendrovių pripažinimo žemės ūkio kooperatinėmis bendrovėmis procese, siekis šiems ūkio subjektams pasinaudoti platesnėmis investicijų pritraukimo galimybėmis, proporcingiau ir teisingiau paskirstyti kooperatinės bendrovės gautą pelną.

Įstatymo projektu tęsiamas kooperatinių bendrovių veiklą reglamentuojančių teisės aktų tobulinimas. Įgyvendinant Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatas, sprendžiamos vykdant kooperatinių bendrovių veiklos reglamentavimą išryškėjusios problemos, taip siekiant kuo efektyviau skatinti kooperaciją žemės ūkyje. Įstatymo projektu toliau nuosekliai tobulinamos Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymo 11 straipsnio nuostatos, kurios buvo pakeistos ir įsigaliojo 2022 m. Šiuo įstatymo projektu tobulinama atsiskaitymo su nariais, pasitraukusiais iš kooperatinės bendrovės, veiklos tvarka.

Pagrindiniai Įstatymo projekto tikslai:

1) nustatyti aiškesnius, tikslingesnius bei užkardančius potencialius piktnaudžiavimo atvejus pripažinimo žemės ūkio kooperatinėmis bendrovėmis kriterijus.

2) suteikti kooperatinėms bendrovėms palankesnes investicijų pritraukimo galimybes bei sudaryti sąlygas teisingesniai ir proporcingesniai pelno ar nuostolių skirstymui tarp narių.

Pagrindiniai Įstatymo projekto uždaviniai – įstatyme reglamentuoti susijusių asmenų bei kooperatinės bendrovės narių investuotojų terminus, pakeisti pripažinimo kooperatinėmis bendrovėmis kriterijus, reglamentuoti pelno bei nuostolių skirstymo tarp narių tvarką.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Siūlymus tobulinti Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymo (toliau – įstatymas) nuostatas yra išreiškę Lietuvos žemės ūkio kooperatyvų asociacija „Kooperacijos kelias“ bei kiti kooperatinių bendrovių atstovai. Įstatymo projekto rengimą inicijavo Žemės ūkio ministerija. Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos Tvarios žemės ūkio gamybos ir maisto pramonės departamento (direktorius Saulius Jasius, tel. 239 1146, el. p. saulius.jasius@zum.lt) Maisto pramonės ir kooperacijos skyrius (vedėja Jolita Martutaitytė, tel. 239 1162, el. p. jolita.martutaityte@zum.lt, vyr. specialistas Jonas Gritė, tel. 8 618 24 786, el. p. jonas.grite@zum.lt).

Įstatymo projekto nuostatos taip pat yra apsvaistytos darbo grupėje šalies kooperacijos būklei įvertinti ir pasiūlymams dėl veiklos gerinimo pateikti, patvirtintoje Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. 3D-100 „Dėl darbo grupės šalies kooperacijos būklei įvertinti ir pasiūlymams dėl veiklos gerinimo pateikti“.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

Įstatymo 2 straipsnyje nenumatyti kooperatinės bendrovės susijusių asmenų bei kooperatinės bendrovės narių investuotojų terminai, todėl nėra galimybės taikyti susietumo kriterijaus kooperatinių bendrovių nariams bei kooperatinėms bendrovėms turėti narių investuotojų.

Įstatymo 3¹ straipsnio 1 dalies 1 punkte reglamentuotas žemės ūkio kooperatinės bendrovės pripažinimo kriterijus: iš narių supirktų produktų ir nariams parduotų prekių bei suteiktų paslaugų vertė yra didesnė kaip 50 procentų visų kooperatinės bendrovės supirktų produktų ir visų parduotų prekių bei suteiktų paslaugų vertės. Tokia kriterijaus formuluotė leidžia į žemės ūkio kooperatinių bendrovių apyvartos skaičiavimą įtraukti ir ne žemės ūkio srities prekių bei paslaugų pirkimą ar pardavimą, o tai savo ruožtu sudaro sąlygas ne tik žemės ūkio veikla besiverčiantiems kooperatyvams gauti žemės ūkio kooperatinės bendrovės statusą.

Įstatymo 3¹ straipsnio 2 dalies 2 punkte reglamentuotas žemės ūkio kooperatinės bendrovės pripažinimo kriterijus leidžia į apyvartos skaičiavimą tarp kooperatinės bendrovės bei jos narių įtraukti pajamas, gautas už kooperatinės bendrovės parduotas ar suteiktas ne žemės ūkio srities paslaugas.

Įstatymo 10 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad nariui pasitraukus iš kooperatinės bendrovės veiklos, kooperatinė bendrovė privalo jam grąžinti jo įneštą pajinį įnašą bei narių susirinkimų sprendimais iki finansinių metų, kuriais pasibaigė narystė kooperatinėje bendrovėje, pradžios nariui priskirtą turto dalį, tačiau nenumatyta atvejais, kai narys iš kooperatinės bendrovės veiklos pasitraukia metų eigoje. Jei kooperatinės bendrovės narys pasitraukė iš bendrovės veiklos ne metų pradžioje, o išbuvęs nariu ir vykdęs apyvartą bei kūręs pridėtinę vertę kooperatinei bendrovei keletą mėnesių, jis pagal dabartinį reglamentavimą pelno dalį gautų tik už praėjusių metų apyvartą su kooperatine bendrove, bet negautų proporcingos išmokos už paskutinių mėnesių vykdytą apyvartą.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Įstatymo projektu numatoma reglamentuoti „kooperatinės bendrovės nario investuotojo“ sąvoką bei numatyti kooperatinės bendrovės narių tapimo nariais investuotojais sąlygas ir sudaryti galimybę šiems nariams pasirinkti nevykdyti apyvartos su kooperatine bendrove. Kooperatinės bendrovės nariai, tiek iki šiol vykdę apyvartą su kooperatine bendrove, tiek naujai prisijungę ir pasirašę su kooperatine bendrove investavimo sutartį, kurios sąlygos numatomos kooperatinės bendrovės įstatuose, bei atlikę papildomą piniginę investiciją ir pasirašę terminuotą nario investuotojo investicijos sutartį, būtų laikomi nariais investuotojais sutarties galiojimo laikotarpiu.

Nariais investuotojais nebūtų laikomi nariai, kurie į kooperatinę bendrovę investuoja per papildomus pajinius įnašus ar bet kokia kita forma, išskyrus piniginę nario investuotojo investiciją pasirašant nario investuotojo investicijos sutartį. Nariams investuotojams galiotų visos tos pačios teisės ir pareigos, kaip ir likusiems nariams, išskyrus pareigą vykdyti apyvartą su kooperatine bendrove. Teisė nariams investuotojams nevykdyti apyvartos leistų nariais investuotojais tapti ir į kooperatinę bendrovę investuoti ir asmenims, kurie nėra susiję su žemės ūkio veikla, todėl apyvartos vykdyti negali. Taip pat šis siūlymas leistų esamiems nariams, kurie iki šiol su kooperatine bendrove vykdė apyvartą, tačiau pasikeitus aplinkybėms, dėl ligos, amžiaus ar kitų priežasčių nebegali jos vykdyti, likti kooperatinės bendrovės nariais ir toliau gauti finansinę naudą iš kooperatinės bendrovės, kuriai priklauso. Narys investuotojas nario investuotojo investicijos sutarties galiojimo laikotarpiu gautų teisę pasirinktinai nevykdyti apyvartos su kooperatine bendrove. Narių investuotojų skaičius kooperatinėje bendrovėje turėtų būti mažesnis nei 20 procentų nuo visų kooperatinės bendrovės narių. Kooperatinės bendrovės narių investuotojų skaičius kooperatinėje bendrovėje privalo būti mažesnis nei 20 procentų tam, kad ši nuostata būtų suderinama su dalimi pasirenkamųjų pripažinimo kriterijų nuostatų, kurios teigia, kad reikšmingą apyvartą su kooperatine bendrove privalo vykdyti daugiau kaip 80 procentų jos narių.

Iš šiuo metu 60 pripažintų žemės ūkio kooperatinių bendrovių 14 kooperatinių bendrovių (apie 23 proc.) turi 5 narius, kurių 100 proc. privalo vykdyti reikšmingą apyvartą. Per pastaruosius 18 m., kai buvo pradėta suteikti pripažinimus žemės ūkio kooperatinėmis bendrovėmis, nebuvo nei vieno atvejo, kad kooperatinė bendrovė būtų praradusi pripažinimą žemės ūkio kooperatine bendrove dėl narių nesugebėjimo atitikti pripažinimo kriterijų nuostatų dėl narių reikšmingos apyvartos vykdymo. 20 kooperatinių bendrovių (apie 33 proc.) turi daugiau nei 30 narių, šioms kooperatinėms bendrovėms narių reikšmingos apyvartos vykdymo reikalavimas nėra aktualus, kadangi absoliuti dauguma tokių kooperatinių bendrovių renkasi trečiąjį pripažinimo kriterijų, kuris nenumato narių reikšmingos apyvartos vykdymo reikalavimo. Likusioms 26 (apie 43 proc.) pripažintų žemės ūkio kooperatinių bendrovių galėtų būti aktualus narių reikšmingos apyvartos vykdymo reikalavimo santykis su kooperatinės bendrovės narių investuotojų maksimaliu leidžiamu procentu nuo visų kooperatinės bendrovės narių, tačiau atsižvelgiant į praktinę patirtį, istorinę pripažinimo žemės ūkio kooperatinėmis bendrovėmis perspektyvą bei įvertinus kooperatyvų asociacijų nuomonę dėl siūlomo narių investuotojų reglamentavimo darytina išvada, kad tai daliai kooperatinių bendrovių, kurios turi mažiau nei 11 narių ir kurios gali turėti tik vieną narį, nevykdantį apyvartos, t. y. narį investuotoją arba narį, kuris nevykdo reikšmingos apyvartos, toks narių investuotojų reglamentavimas nesudarytų neigiamų pasekmių likusių narių gebėjimui įvykdyti reikšmingos apyvartos reikalavimą. Kooperatinės bendrovės, kurios turi daugiau nei 11 narių, galėtų turėti daugiau nei 1 narį, nevykdantį apyvartos, todėl šioms kooperatinėms bendrovėms numatomas reglamentavimas sunkumų sukelti negalėtų. Atsižvelgiant į toliau dėstomus argumentus, manytina, kad numatomas kooperatinių bendrovių narių investuotojų reglamentavimas neturėtų pasekmių ir smulkių, turinčių mažiau nei 11 narių, kooperatinių bendrovių veiklai:

1. 5 narius turinčioms kooperatinėms bendrovėms 100 proc. narių reikšmingos apyvartos reikalavimas nėra sukėlęs problemų, dėl kurių kooperatinės bendrovės būtų praradusios pripažinimą;

2. kooperatinių bendrovių, kurioms narių investuotojų reglamentavimas galėtų sukelti sunkumų, grupės siaurumas – kooperatinės bendrovės, turinčios mažiau nei 11 narių;

3. narių investuotojų priėmimo į kooperatinę bendrovę tvarka, kai dėl narių investuotojų priėmimo sprendžia patys kooperatinės bendrovės nariai, kurie gali įvertinti savo sugebėjimą vykdyti apyvartą su kooperatine bendrove;

4. Maža tikimybė, kad smulkios, iki 11 narių turinčios kooperatinės bendrovės galės pritraukti narių investuotojų. Smulkios kooperatinės bendrovės paprastai generuoja mažesnę apyvartą, pagamina mažiau žemės ūkio produktų ir sukuria mažesnę pridėtinę vertę nei stambios kooperatinės bendrovės, kurių plėtrai labiausiai reikia narių investuotojų.

Šiuo įstatymo projektu atsižvelgiama į socialinių partnerių siūlymus sudaryti kooperatinėms bendrovėms palankesnes sąlygas investicijų pritraukimui. Narių investuotojų pritraukimas leistų kooperatinėms bendrovėms sulaukti kapitalo investicijoms.

Įstatymo projektu taip pat numatoma reglamentuoti „su kooperatine bendrove susijusių asmenų“ sąvoką bei nustatyti, koks procentas narių, nuo visų kooperatinės bendrovės narių, gali būti susiję. Remiantis turima informacija, šiuo metu 14 iš 60 pripažintų žemės ūkio kooperatinių bendrovių galimai neatitiktų numatomo susietumo kriterijaus. Minėtas kooperatinės bendroves sudaro nariai, kurių didelė dalis – nuo 44 iki 100 procentų, yra galimai susiję giminystės ar verslo ryšiais. Keletą kooperatinių bendrovių sudaro nariai juridiniai asmenys, kurie priklauso tos pačios kooperatinės bendrovės nariams fiziniams asmenims. Visos minėtos kooperatinės bendrovės turi ne daugiau kaip 11 narių, 12 iš 14 kooperatinių bendrovių turi ne daugiau kaip 6 narius. Siūlymas taikyti narių susietumo kriterijų galimai užkardytų kooperatinių bendrovių, turinčių didelį skaičių susijusių asmenų, kūrimąsi. Tokios kooperatinės bendrovės gali manipuliuoti narių skaičiumi, kai vienas šeimos ar kitų susijusių asmenų ūkis padalijamas į kelis atskirus mažesnius ūkius ir taip pasiekiamas minimalus kooperatinės bendrovės narių skaičiaus kriterijus. Siūloma taikyti susietumo kriterijų tik pripažintoms žemės ūkio kooperatinėms bendrovėms, nes jos bei jų nariai turi galimybę gauti papildomų balų Europos Sąjungos skiriamos paramos žemės ūkiui priemonėse, kitaip nei nepripažintos kooperatinės bendrovės ar jų nariai, kurie neturi galimybės gauti papildomų balų. Nepripažintos kooperatinės bendrovės turi mažesnę paskatą dirbtinai kurti sąlygas kooperatinės bendrovės įsteigimui dėl pirmiau minėtos priežasties. Pripažintoms žemės ūkio kooperatinėms bendrovėms, kurios buvo pripažintos iki Įstatymo įsigaliojimo, narių susietumo reikalavimas nebūtų taikomas iki jų pripažinimo galiojimo pabaigos, taip sudarant sąlygas toms pripažintoms kooperatinėms bendrovėms, kurios narių susietumo reikalavimo neatitinka, išspręsti šią problemą.

Įstatymo projektu siekiama patikslinti privalomą kooperatinių bendrovių pripažinimo žemės ūkio kooperatinėmis bendrovėmis kriterijų, numatant, kad daugiau kaip 50 procentų kooperatinės bendrovės praėjusiais metais gautų pajamų sudarytų pajamos iš žemės ūkio veiklos. Siūlymas leisti atskirti žemės ūkio kooperatinės bendroves nuo kitų kooperatinių bendrovių, nes jų gautų pajamų skaičiavime nebūtų skaičiuojamos pajamos, gautos už ne žemės ūkio prekes bei ne žemės ūkio srities paslaugas. Siūlymu taip pat numatyta patikslinti 3¹ straipsnio 2 dalies 2 punkte reglamentuotą pasirenkamąjį pripažinimo kriterijų, iš apyvartos tarp nario ir kooperatinės bendrovės skaičiavimo pašalinant pajamas, gautas už ne žemės ūkio srities paslaugas, numatant apyvartos skaičiavimą tik iš paslaugų žemės ūkiui remiantis 2019 m. birželio 12 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 586 „Dėl paslaugų žemės ūkiui sąrašo patvirtinimo“.

Įstatymo projektu siūloma kooperatinėms bendrovėms numatyti galimybę proporcingiau ir teisingiau nariams paskirstyti finansinių metų, kuriais nariai pasitraukė iš kooperatinės bendrovės veiklos, gautą pelną ar patirtus nuostolius. Siūloma kooperatinėms bendrovėms leisti pelną ar nuostolius skirstyti proporcingai nario apyvartai bei išbūtų dienų kooperatinėje bendrovėje skaičiui metais, kuriais narys pasitraukė iš kooperatinės bendrovės veiklos. Šis įstatymo siūlymas užtikrintų, kad kooperatinės bendrovės narys, pasitraukęs iš kooperatinės bendrovės veiklos einamaisiais metais, gautų atitinkamą proporcingą jo tais metais sukurtos vertės pelno dalį arba atitinkamai pasidalytų kooperatinės bendrovės patirtais nuostoliais.

Įstatymas įsigalioja 2024 m. lapkričio 1 d. Įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai įsigalioja 2024 m. spalio 30 d. Remiamasi Teisėkūros pagrindų įstatymo 20 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta nuostata, kuri teigia, kad teisės aktai turi įsigalioti ne anksčiau kaip po trijų mėnesių nuo jų oficialaus paskelbimo dienos. Įstatymas ir jo įgyvendinamieji teisės aktai turėtų įsigalioti po 2024 m. Lietuvos Respublikos Seimo VIII (pavasario) sesijos, kurios metu Įstatymo projektas galėtų būti svarstomas, taigi numatoma Įstatymo įsigaliojimo data yra 2024 m. lapkričio 1 d.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Neigiamų Įstatymo projekto priėmimo pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priėmus Įstatymo projektą, poveikio korupcijai ir kriminogeninei situacijai nenumatoma.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Priimtas įstatymas turės teigiamą poveikį kooperatinių bendrovių verslo sąlygoms ir plėtrai. Kooperatinės bendrovės narių investuotojų pritraukimas kooperatinėms bendrovėms suteiktų platesnes skolinimosi galimybes.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Įstatymo projektas nereikalauja kitų įstatymų pakeitimų ar naujų priėmimo.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų. Įstatymo projekte yra naujai apibrėžiamų sąvokų ar jas įvardijančių terminų, kurie bus pateikti vertinimui ir aprobavimui Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Teikiamas Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentų reikalavimus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti.

Priėmus Įstatymo projektą, turės būti pakeistas Kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) pripažinimo žemės ūkio kooperatinėmis bendrovėmis (kooperatyvais) tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2016 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 3D-435.

Jį numatoma pakeisti iki 2024 m. spalio 30 d.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Priimtam Įstatymo projektui įgyvendinti valstybės biudžeto lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Rengiant Įstatymo projektą, specialistų vertinimų ir išvadų nėra gauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Įstatymo projekto reikšminiai žodžiai: „kooperatyvas“, „kooperatinė bendrovė“, „fizinis asmuo“, „juridinis asmuo“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.